

BOLOGNA SÜRECİNDE BİR ÖLÇEK GELİŞTİRME ÇALIŞMASI; MESLEKİ YETKİNLİK ENVANTERİ

Arş. Gör. Gökhan GÜNEŞ¹, Arş. Gör. KAAAN BATI², Yrd. Doç. Dr. HAKAN DEDEOĞLU³

¹ Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi ilköğretim Bölümü okul Öncesi Eğitimi ABD
gokhangunes44@gmail.com

² Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi ilköğretim Bölümü Fen Bilgisi Eğitimi ABD
kaanbati@gmail.com

³ Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi ilköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği ABD
dede@hacettepe.edu.tr

ÖZET

Bologna Süreci kapsamında tüm yükseköğretim kurumlarında olduğu gibi eğitim fakültelerinde de yeniden yapılanmaya gidilmiştir. Bu amaçla Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) tarafından eğitim fakülteleri öğrencileri için mesleki bilgi, beceri ve yetkinlikler alanları tanımlanmıştır. Bu araştırmanın amacı, öğretmen adaylarına kazandırılması hedeflenen bilgi, beceri ve yetkinliklerin ölçülmesini sağlayacak bir ölçme aracının geliştirilmesidir. Araştırmacılar tarafından geliştirilen Mesleki Yetkinlik Envanteri (MYE) YÖK' ün belirlediği bilgi, beceri ve yetkinlikleri içeren 6 alt boyut ve toplam 30 maddeden oluşan dokuzlu likert tipte hazırlanmış bir ölçektir. Ölçeğin geçerliliğinin sağlanması için dört uzman görüşüne başvurulmuş ve uzman görüşlerindeki geri bildirimlerle ölçek üzerinde tekrar düzenlemeler yapılarak, yapı, görünüş ve kapsam geçerlikleri sağlanmıştır. Güvenirlilik katsayısının hesaplanması, faktör analizi ve madde analizlerinin yapılması için 2013 – 2014 akademik yılı bahar döneminde eğitim fakültesi sınıf öğretmenliği ve fen bilgisi öğretmenliğinde okuyan 181 öğretmen adayına ulaşılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular ışığında, eğitim fakültesi öğrencilerinin Bologna Süreci kapsamında hedeflenen özelliklere ne derece ulaşabildiğinin ölçülmesi ve buradan hareketle ortaya çıkan ihtiyaçlar doğrultusunda lisans programlarının geliştirilmesine yönelik öneriler sunulması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: bologna süreci, öğretmen eğitimi, mesleki yetkinlik envanteri

ABSTRACT

Similar with all higher education institutions, educational faculties have been redesigned in Bologna process. For this purpose, professional knowledge, skills and competences areas have been described by YÖK, for educational faculty students. The aim of this research is developing a professional competence inventory (MYE) to measure these knowledge, skills and competences of teacher candidates. MYE which described by researchers, is a likert style scale and it consist of six dimensions and thirty items based on areas described by YÖK. To determine content and construct validity of MYE, four experts' opinions were taken and scale has been reorganized according to these opinions. For calculating reliability score and performing item and factor analyzes, 181 teacher candidates from elementary education and science education departments participated in the research. In the light of findings from the research, measuring educational faculty students' knowledge, skills and competencies and offering suggestions in line with the requirements are aimed within the context of Bologna process.

Keywords: Bologna process, teacher education, professional competence inventory

1. GİRİŞ

Eğitim tek bir çıktısı olan bir süreç olmaktan daha çok, toplumun tüm boyutlarını etkileyebilen bir sistemdir. Eğitimin bu gücünün farkında olan ülkeler de eğitime büyük yatırımlar yapmaktadırlar. Ülkemizin eğitim kalitesinin artırılmasına yönelik atılacak adımlar, insan kalitesinin artırılmasının yanında, gerek siyasi, gerek ekonomik alanda ilerlemenin sağlanması ve rekabet gücünün artırılması için oldukça önemlidir. Çağdaş dünyada eğitime yapılan yatırımlar bireylerin bilgi ve becerilerinin geliştirilmesinin yanı sıra, gerekli üretkenliğin ve ekonomik büyümenin sağlanmasını da amaçlamaktadır (Arslan Cansever, 2009; Heyneman, 2008).

Ülkemizin uluslararası sınavlarda ve raporlardaki durumu, eğitim alanındaki eksikliklerimizi ve gereksinimlerimizi ortaya koymaktadır. İnsani Gelişme Endeksi'nin 2013 raporuna göre, Türkiye eğitim alanında 186 ülke arasında 90. sıra ile ikinci basamakta (high human development) yer almaktadır (Human Development Report 2013). Ülkelerin çok yüksek gelişimden düşük gelişime kadar dört basamakta sınıflandığı bu raporda, her ne kadar ülkemizin yeri ikinci basamakta yer alsada, sıra itibarıyla oldukça düşük bir yerde bulunmaktadır. Benzer şekilde ülkemiz, 2012 PISA sonuçlarına göre 65 ülke arasında matematik becerisinde 44, okuma becerisinde 42 ve fen becerisinde ise 43. sırada kendisine yer bulabilmiştir (PISA 2012 Ulusal Ön Raporu, MEB). Tüm bu göstergeler, okul öncesinden yükseköğretime kadar tüm alanlarda kalitenin artırılmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu amaç doğrultusunda atılmış adımlardan biri yükseköğretimin kalitesinin artırılması ve Avrupa ülkeleri ile denkliğin sağlanabilmesi amacıyla Bologna Sürecine dâhil olunmasıdır. Bu süreç Yüksek Öğretim Kurumu tarafından şu şekilde tanımlanmaktadır;

Bologna Süreci, 2010 yılına kadar Avrupa Yükseköğretim Alanı yaratmayı hedefleyen bir reform sürecidir. Pek çok uluslararası kuruluşun işbirliği ile 47 üye ülke ... tarafından oluşturulan ve sürdürülen, alışılmadık dışında bir süreçtir. Sürece üyelik hükümetler/devletlerarası herhangi bir anlaşmaya dayanmamaktadır. Bologna Süreci kapsamında yayımlanan bildirilerin yasal bir bağlayıcılığı bulunmamaktadır. Süreç tamamen her ülkenin özgür iradeleri ile katıldıkları bir oluşumdur ve ülkeler Bologna Süreci'nin öngördüğü hedefleri kabul edip etmeme hakkına sahiptirler. ... Avrupa Yükseköğretim Alanı'nda asıl hedeflenen, çeşitlilik ile birlik arasında bir denge kurulmasıdır. Amaç, yükseköğretim sistemlerinin kendilerine özgü farklılıkları korunarak birbirleriyle karşılaştırılabilir olması ve uyumlu hale getirilmesinden ibarettir. Bu şekilde, bir ülkeden ya da yükseköğretim sisteminden bir diğerine geçişin kolaylaşması ve böylece öğrenciler ve öğretim görevlilerin hareketliliği ve istihdamının artırılması planlanmaktadır. (<https://bologna.yok.gov.tr/?page=yazi&i=3>)

Bologna bildirgesi 1999 yılında İtalya'nın Bologna kentinde 29 Avrupa ülkesinin eğitim bakanları ya da ilgili bakanlık temsilcilerinin toplantısından sonra imzaladıkları ve ilan ettikleri ilkeler bildirgesidir. Her ne kadar Avrupa yükseköğretiminin geliştirilmesine ve birlik oluşturulmasına yönelik çalışmalar daha öncesine (Lizbon [1997] ve Sorbon [1998] Bildirgeleri), dayanmakta ise de Bologna Bildirgesi

ile ortak hareket etme, ulusal ve Avrupalı çerçeveleri belirleme, birlikte yürümeye mutabık olma özellikleri taşıdığından bu toplantı ve bildirge Avrupa Yüksek Öğretiminin miladı olarak görülür (Delibaş, Babadoğan, 2009).

Bologna sürecinde yükseköğretim boyutunda yapılacak reformlar; kolay okunabilir ve karşılaştırılabilir derece sistemi ve üç aşamalı derecelendirme; diplomaların tanınması; diploma eki ve AKTS, Avrupa işbirliği ile kalite güvence sistemi, yükseköğretimde Avrupa boyutu, yaşam boyu öğrenme, öğretim sürecinde öğrencilerin etkin olarak yer alması, doktora programlarının AAA ve AYÖA ile ilişkilendirilmesi, akademik hareketlilik, yükseköğretim araştırma ilişkisi gibi birçok alanı kapsamaktadır (Korkut, Mızıkacı, 2008; Yağcı, 2010). Türkiye sürece katıldıktan sonra reformlar seri ve hızlı bir biçimde gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Özellikle son yıllarda üniversite sayısı önemli bir ölçüde artış kaydetmiştir. Şu an da Türkiye’de 97 eğitim fakültesi bulunmaktadır. Ancak her ne kadar yapısal gereklilikler büyük ölçüde karşılanmış olsa da, öğrencilerin yönetime katılımı, öğrenci merkezli öğretim veya öğrenme çıktılarının tanımlanması gibi nispeten daha yumuşak reformların oldukça yavaş ilerlediği görülmektedir (Yağcı, 2010)

Bologna Süreci kapsamında tüm yükseköğretim kurumlarında olduğu gibi eğitim fakültelerinde de yeniden yapılanmaya gidilmiştir. Bu amaçla Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) tarafından eğitim fakülteleri öğrencileri için mesleki bilgi, beceri ve yetkinlikler alanları tanımlanmıştır. Bu alanlar ilişkin alt boyutlar ve kazanımlar Tablo 1’de verilmiştir. Tablo 1 incelendiğinde, bilgi boyutunun kavramsal ve olgusal, beceri boyutunun bilişsel ve uygulamalı, yetkinlikler boyutunun ise bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinliği, öğrenme yetkinliği, iletişim ve sosyal yetkinlik, alana özgü yetkinlik olmak üzere dört boyut altında toplandığı görülmektedir.

Bologna süreci kapsamında belirlenen bilgi, beceri ve yetkinliklerin öğrencilere kazandırılmasına yönelik yapılacak çalışmaların planlanmasının yanı sıra bu hedeflerin ne derece kazandırılabilirdiğinin belirlenmesi de oldukça önemlidir. Bu amaçla, bu araştırmanın amacı, öğretmen adaylarına kazandırılması hedeflenen bilgi, beceri ve yetkinliklerin ölçülmesini sağlayacak bir ölçme aracının geliştirilmesi olarak belirlenmiştir.

2. YÖNTEM

Bu araştırmanın amacı, Bologna sürecinde eğitim fakültesi öğrencilerine kazandırılması planlanan bilgi, beceri ve yetkinliklerin ölçülmesini sağlayacak bir ölçme aracının geliştirilmesidir. Ölçek geliştirme sürecinde faktör analizi kullanılmıştır. Faktör analizi Büyüköztürk (2002) tarafından “...birbiriyle ilişkili çok sayıda değişkeni bir araya getirerek az sayıda kavramsal olarak anlamlı yeni değişkenler (faktörler, boyutlar) bulmayı, keşfetmeyi amaçlayan çok değişkenli bir istatistik” (p: 472) şeklinde tanımlanmaktadır. Faktör analizinin, başlıca amacı aralarında ilişki bulunduğu düşünülen çok

sayıdaki değişkenin arasındaki ilişkilerin anlaşılmasını ve yorumlanmasını kolaylaştırmak için daha az sayıdaki temel boyuta indirgemek veya özetlemektir (Doğan, Başokçu, 2010).

Mesleki Yetkinlik Envanteri'nin hazırlanmasında öncelikli olarak, YÖK tarafından belirlenen yeterlilikler (Tablo 1) temel alınarak 42 sorudan oluşan bir deneysel form oluşturulmuştur. Deneysel formun oluşturulması sırasında, Tablo 1'de verilen her bir yeterlilik ifadesi, öğretmen adaylarının kendilerine ait inanç ve değerlendirmelerini yansıtacak şekilde düzenlenmiştir. Bazı yeterlilik ifadelerinin birden fazla yeterliliği karşıladığı düşünöldüğünden, bu ifadeler için birden fazla ölçek maddesi yazılmıştır. Ölçek, öğretmen adaylarının, her bir madde için 1'den (kesinlikle katılmıyorum) 9'a (kesinlikle katılıyorum) kadar bir puan verebilecekleri şekilde 9'lu likert olarak tasarlanmıştır. Ölçeğin kapsam, yapı ve görünüş geçerliğinin sağlanması için dört alan uzmanının görüşüne başvurulmuştur. Görüşleri alınan alan uzmanları, sınıf öğretmenliği ve fen bilgisi eğitimi anabilim dallarında çalışan öğretim üyelerinden oluşmaktadır. Uzmanlardan alınan dönötlere göre 8 madde soru havuzundan çıkartılmış, bazı maddelerin ise ifadeleri düzeltilmiş ve sonuç olarak pilot uygulama için 34 soruluk bir ölçek elde edilmiştir. Güvenirlik katsayısının hesaplanması, faktör analizi ve madde analizlerinin yapılması için 2013 – 2014 akademik yılı bahar döneminde eğitim faköltesi ilköğretim bölümü fen bilgisi öğretmenliği ve sınıf öğretmenliği anabilim dallarında okuyan 2. sınıf öğrencilerinden seçilen 200 öğretmen adayına ulaşılmıştır.

Tablo 1: Öğretmen Yetiştirme ve Eğitim Bilimleri Temel Alanı Yeterlilikleri

TYYÇ Öğretmen Yetiştirme ve Eğitim Bilimleri Temel Alanı Yeterlilikleri (Akademik Ağırlıklı) 6. Düzey (LİSANS Eğitimi)						
TYYÇ DÜZEYİ	BİLGİ	BECERİLER	YETKİNLİKLER			
			Bağımsız Çalışabilme ve Sorumluluk Alabilme Yetkinliği	Öğrenme Yetkinliği	İletişim ve Sosyal Yetkinlik	Alana Özgü Yetkinlik
6 LİSANS EQF-LLL: 6. Düzey QF-EHEA: 1. Düzey	1-Ortaöğretimde kazandığı yeterliliklere dayalı olarak; alanıyla ilgili kavramları ve kavramlar arası ilişkileri kavrar. 2-Bilginin doğası, kaynağı, sınırları, doğruluğu, güvenilirliği ve geçerliliğinin değerlendirilmesi konusunda bilgi sahibidir. 3-Bilimsel bilginin üretimiyle ilgili yöntemleri tartışır. 4-Alanı ile ilgili öğretim programları, öğretim strateji, yöntem ve teknikleri ile ölçme ve değerlendirme bilgisine sahiptir. 5-Öğrencilerin gelişim, öğrenme özellikleri ve güçlüklerinin bilgisine sahiptir. 6-Ulusal ve uluslararası kültürleri tanır.	1-Alanı ile ilgili ileri düzeyde bilgi kaynaklarını kullanır. 2-Alanı ile ilgili olay ve olguları kavramsallaştırır, bilimsel yöntem ve tekniklerle inceler, verileri yorumlar ve değerlendirir. 3-Alanı ile ilgili sorunları tanımlar, analiz eder, kanıtlara ve araştırmalara dayalı çözüm önerileri geliştirir. 4-Öğrencilerin gelişim özelliklerini, bireysel farklılıklarını; konu alanının özelliklerini ve kazanımlarını dikkate alarak en uygun öğretim strateji, yöntem ve tekniklerini uygular. 5-Konu alanına ve öğrencinin gereksinimlerine uygun materyal geliştirir. 6-Öğrencinin kazanımlarını farklı yöntemler kullanarak çok yönlü değerlendirir.	1-Bireysel ve grup çalışmalarında sorumluluk alır ve alınan görevi etkin bir şekilde yerine getirir. 2-Kendini bir birey olarak tanıyıp yaratıcı ve güçlü yönlerini kullanır ve zayıf yönlerini geliştirir. 3-Uygulamada karşılaşılan ve öngörülemeyen karmaşık sorunları çözmek için bireysel ve ekip üyesi olarak sorumluluk alır.	1-Edindiği bilgi ve becerileri eleştirel bir yaklaşımla değerlendirir. 2-Öğrenme gereksinimlerini belirler ve öğrenmesini yönlendirir. 3-Yaşam boyu öğrenmeye ilişkin olumlu bir tutum geliştirir. 4-Bilgiye ulaşma yollarını etkin bir şekilde kullanır.	1-Sanatsal ve kültürel etkinliklere etkin olarak katılır. 2-Toplumun ve dünyanın gündemindeki olaylara/gelişmelere duyarlı olduğunu gösterir ve bu gelişmeleri izler. 3-Toplumsal sorumluluk bilinciyle yaşadığı sosyal çevre için mesleki proje ve etkinlikler planlar ve uygular. 4-Alanı ile ilgili konularda ilgili kişi ve kurumları bilgilendirir. 5-Düşüncelerini ve sorunlara ilişkin çözüm önerilerini nicel ve nitel verilerle destekleyerek uzman olan ve olmayan kişilerle paylaşır. 6-Bir yabancı dili en az Avrupa Dil portföyü B1 düzeyinde kullanarak alanındaki bilgileri izler ve meslektaşları ile iletişim kurar. 7-Avrupa Bilgisayar Kullanma Lisansının ileri düzeyinde bilişim ve iletişim teknolojilerini kullanır. 8-Farklı kültürlerde yaşar ve sosyal yaşama uyum sağlar.	1-Dış görünüm, tutum, tavır ve davranışları ile topluma örnek olur. 2-Demokrasi, insan hakları, toplumsal, bilimsel ve mesleki etik değerlere uygun davranır. 3-Kalite yönetimi ve süreçlerine uygun davranır ve katılır. 4-Güvenli okul ortamının oluşturulması ve sürdürülebilmesi amacıyla kişisel ve kurumsal etkileşim kurar. 5-Çevre koruma ve iş güvenliği konularında yeterli bilince sahiptir. 6-Milli Eğitim Temel Kanunu'nda ifade edilen ulusal ve evrensel duyarlıkların bilincindedir. 7-Birey olarak ve alanıyla ilgili görev, hak ve sorumluluklarına ilişkin yasa yönetmelik ve mevzuata uygun davranır.

3. BULGULAR VE YORUM

3.1 Betimsel İstatistikler

Bu çalışmada, eğitim fakültesinin fen eğitimi ve sınıf öğretmenliği anabilim dallarında okuyan 200 öğrenciden veri toplanmış, ancak eksik ve uç veriler analizlerden çıkarıldıktan sonra, çalışmanın analizleri 93’i sınıf öğretmenliği, 88’i ise fen bilgisi öğretmenliğinde okuyan 181 ikinci sınıf öğrencisinin verisi üzerinde yapılmıştır. Veri setinin dağılımına ilişkin yapılan Shapiro-Wilk testi ,995 (sig. 790) olarak hesaplanmış ve veri setinin normal dağılıma uygun olduğu görülmüştür. Ek olarak Tablo 2’de verilen çarpıklık ve basıklık değerleri de veri setinin normal dağılıma uygun olduğunu göstermiştir. Veri setine ait diğer betimsel istatistik değerleri Tablo 2’de verilmiştir. Mesleki yetkinlik envanterinin güvenilirliğinin belirlenmesi amacıyla Cronbach alpha güvenilirlik katsayısı hesaplanmış ve alfa değeri ,87 bulunmuştur.

Tablo 2: MYE Betimsel İstatistik Değerleri

	N	ranj	Min.	Mak.	ort	ss	ss ²	çarpıklık	basıklık
Toplam	181								
Valid N	181	142,00	148,00	290,00	218,74	26,83	720,20	,014	,041

3.2 Faktör Analizi

Mesleki Yetkinlik Envanteri’nin boyutlarının belirlenmesi için açılımlayıcı faktör analizi kullanılmıştır. Faktör analizi yapılmadan önce testin faktör analizine uygunluğunun belirlenmesi amacıyla hesaplanan KMO değeri ,795 ile anlamlı bulunmuştur (sig. ,000). Yapılan ilk faktör analizi sonuçlarında 1, 17, 19 ve 23. soruların herhangi bir faktöre anlamlı bir yük vermediği, bazı faktörlere ise negatif bağlandıkları tespit edilmiş ve ölçekten çıkarılmalarının uygun olduğuna karar verilmiştir. Kalan 30 soru üzerinden tekrar faktör analizi yapıldığında ise, testin toplamda altı faktör altında toplandığı tespit edilmiştir. Elde edilen faktörler ile toplam varyansın % 49,55’ inin açıklanabildiği belirlenmiştir.

Tablo 3: MYE Faktör Analizi Sonuçları

	Component					
	1	2	3	4	5	6
s27	,656					
s25	,626				,366	
s6	,591					
s26	,585					
s29	,583					
s33	,581	,359				

s10	,571				
s22	,525				,447
s11	,516				
s2		,787			
s3		,704			
s21		,519			
s13		,511	,351		
s31			,701		
s15			,637		
s32	,437		,544		
s18	,414		,517		
s8			,347		
s9				,655	
s14				,596	
s28	,395			,440	
s34	,421			,430	
s12				,429	,363
s24				,343	
s20					,697
s16					,562
s7					,750
s4					,605
s5				-,410	,449
s30					,435

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Öğretmen yetiştiren kurumların öncelikli amacı nitelikli ve iyi öğretmen yetiştirmektir. Şeker, Deniz ve Görgen'e (2005) göre, konu yeterlikleri, kişilik özellikleri, öğrenmeyi öğretme becerileri, sınıf yönetimi becerileri, planlama, değerlendirme becerileri, teknolojiyi kullanma, iletişim ve rehberlik becerileri gibi yeterliklere sahip öğretmenlerin iyi ve nitelikli öğretmenler oldukları düşünülmektedir. Öte yandan, hızlı bir değişim ve gelişimin yaşandığı günümüzde, öğretmenlerden beklenen nitelikler de değişmiştir. Günümüzde öğretmenlerden hem öğretim yöntem ve teknikleri en iyi kullanabile becerileri göstermeleri hem de çağdaş eğitimin gereksinimi olan daha modern sınıf yönetimi ve bunları öğrenme ortamları ile bütünleştirebilmeleri beklenmektedir (Kahyaoğlu, Yangın, 2007). Dünyada gittikçe artan bir hızda büyük ve köklü değişimler olmaktadır. Öğretmenin bu yeniliğe ayak uydurması ve aynı zamanda da yeniliklere açık bir toplum için öğrenciler yetiştirmesi gerekmektedir (Kahyaoğlu, Yangın, 2007). Literatürde de tüm bu özelliklerin öğretmen adaylarında ne derece var olduğunun belirlenmesine yönelik pek çok araştırmacı tarafından hazırlanan ölçek geliştirme

çalışmaları bulunmaktadır (Azar, 2010; Başbay, Kağnıcı, 2011; Özdemir, 2008; Telef, 2011; Üstüner, Demirtaş, Cömert, Özer, 2009;)

Bu amaçlar doğrultusunda, diğer Avrupa ülkeleri ile ortak hareket ederek yükseköğretim kurumlarının kalitesinin artırılmasına yönelik başlatılan yatırımlar ve akreditasyon çalışmalarının ne derece başarıya ulaştığının belirlenmesi de öncelikli konular arasındadır. Bu çalışma kapsamında da eğitim fakültesi öğrencilerinin Bologna sürecinde belirlenen yeterliliklere ulaşma düzeylerinin belirlenmesine yönelik bir ölçek geliştirilemeye çalışılmıştır. Elde edilen veriler incelendiğinde ölçeğin tekrardan gözden geçirilerek iyileştirilmesinin gerekliliği görülmektedir. Ancak geliştirilen ölçeğin, oldukça yeni olan bir alana özgü olduğu göz önüne alınarak, daha sonra yapılacak çalışmalara ışık tutacağına inanılmaktadır. Araştırmalardan elde edilecek bulgular ışığında, eğitim fakültesi öğrencilerinin Bologna Süreci kapsamında hedeflenen özelliklere ne derece ulaşabildiğinin ölçülmesi ve buradan hareketle ortaya çıkan ihtiyaçlar doğrultusunda lisans programlarının geliştirilmesine yönelik öneriler sunulması sağlanabilecektir.

KAYNAKLAR

- Arslan Cansever, B. (2009) Avrupa Birliği Eğitim Politikaları ve Türkiye'nin Bu Politikalara Uyum Sürecinin Değerlendirilmesi. *International Online Journal of Educational Sciences*, 1 (1), 222-232.
- Azar, A. (2010). Ortaöğretim Fen Bilimleri Ve Matematik Öğretmeni Adaylarının Öz Yeterlilik İnançları, *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(12), 235-252.
- Başbay, A. & Kağnıcı, D. Y. (2011). Çokkültürlü Yeterlik Alguları Ölçeği: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması. *Eğitim ve Bilim*, 36(161), 199-212.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). Faktör Analizi: Temel Kavramlar Ve Ölçek Geliştirmede Kullanımı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 32: 470 – 483.
- Delibaş, H. & Babadoğan, C. (2009). Almanya & İngiltere ve Türkiye Biyoloji Öğretmeni Yetiştirme Programlarının Karşılaştırılması. *İlköğretim Online*, 8(2), 556-566.
- Doğan, N. & Başokçu, T. O. (2010). İstatistik Tutum Ölçeği İçin Uygulanan Faktör Analizi Ve Aşamalı Kümeleme Analizi Sonuçlarının Karşılaştırılması. *Eğitimde Ve Psikolojide Ölçme Ve Değerlendirme Dergisi*, 1(2), 65-71.
- Heyneman, S. P. (2008). *Education, Social Cohesion and Ideology. Right to Education Policies and Perspectives*. Türk Eğitim Derneği, 89-104.
- Kahyaoğlu, M. & Yangın, S. (2007). İlköğretim Öğretmen Adaylarının Mesleki Öz Yeterliliklerine İlişkin Görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(1), 73-84.
- Korkut, F. & Mızıkacı, F. (2008). Avrupa Birliği, Bologna Süreci Ve Türkiye'de Psikolojik Danışman Eğitimi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 53: 99 – 122.
- MEB (2013). PISA 2012 Ulusal Ön Raporu. (http://yegitek.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2013_12/13053601_pisa2012_ulusal_n_raporu.pdf)
- Özdemir, S. M. (2008). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Öğretim Sürecine İlişkin Öz-Yeterlilik İnançlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Kuram Ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 54, 277 – 306.

şeker, H., Deniz, S. & G3rger, İ. (2005). Tezsiz Y3ksek Lisans 3ğretmen Adaylarının 3ğretmenlik Yeterlikleri 3zerine Değerlendirmeleri. *Kuram Ve Uygulamada Eğitim Y3netimi*, 42, 237-253.

Telef, B. B. (2011). 3ğretmenlerin 3z-Yeterlikleri, İş Doyumları, Yaşam Doyumları Ve T3kenmişliklerinin İncelenmesi. *İlk3ğretim Online*, 10(1), 91-108.

UNDP (2013). Human Development Report 2013, The Rise of the South: Human Progress in a Diverse World. http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/14/hdr2013_en_complete.pdf

3st3ner, M. , Demirtaş, H. , C3mert, M. , 3zer, N. (2009). Orta3ğretim 3ğretmenlerinin 3z-Yeterlik Algıları. *Mehmet Akif Ersoy 3niversitesi Eğitim Fak3ltesi Dergisi*, 17, 1-16.

Yağcı, Y. (2010). A Different View of the Bologna Process: the case of Turkey. *European Journal of Education*. 45(4), 587 – 600.